

Innhold

Oversikt over forkortelser	11
Forord	13
DEL 1 INTRODUKSJON	
Kapittel 1	
Behov for å tenke nytt om arbeidsinkludering	17
<i>Hege Gjertsen, Line Melbøe og Hans A. Hauge</i>	
Personer med utviklingshemming og arbeid	17
Siktemålet med boken – økt arbeidsinkludering gjennom sosial innovasjon	18
Utviklingshemming – funksjonsnedsettelse og funksjonshemming	20
Hva er arbeid, og hva betyr det å ha en jobb?	21
Arbeidsdeltakelse	23
Årsaker til manglende arbeidsdeltakelse	26
Arbeidsinkludering	28
Om kapitlene i boken	29
Referanser	31
Kapittel 2	
Arbeidsrettede tiltak for personer med utviklingshemming	34
<i>Hege Gjertsen</i>	
Innledning	34
Arbeidsrettede tiltak	35
Formål og organisering	35
Skjermede virksomheter	36
Arbeidsevnevurdering hos Nav	37
Hva legger føringer for innholdet i og organiseringen av arbeidsrettede tiltak?	38
Fra «train then place» til «place then train»	38
Utviklingen av skjermede arbeidstilbud til personer med utviklingshemming	40
Varig tilrettelagt arbeid i skjermede virksomheter (VTA)	42

Formål og innhold	42
Målgruppe	43
Varig tilrettelagt arbeid i ordinær virksomhet (VTAO)	43
Regelverk og finansiering	44
Avslutning	45
Referanser	46

DEL 2 ERFARINGENE TIL ARBEIDSTAKERE MED UTVIKLINGSHEMMING

Kapittel 3

Betydningen av arbeid	51
<i>Frank Jarle Bruun og Line Melbøe</i>	
Innledning	51
Tidligere forskning	52
Metode	53
Betydningen av arbeid	55
Opplevelse av mestring	55
Et sosialt arbeidsmiljø	57
Lønn	58
Arbeid som inngang til ny identitet	60
Referanser	61

Kapittel 4

Selvbestemmelse og deltakelse i arbeidslivet	63
<i>Line Melbøe</i>	
Innledning	63
Historisk og teoretisk bakteppe	64
Formelle føringer for selvbestemmelse	64
Datagrunnlag	65
Selvbestemmelse ved inngangen i arbeidsmarkedet	66
Selvbestemmelse i nåværende arbeidssituasjon	67
Innflytelse på arbeidstid, omfang og oppgaver	68
Ønske om variasjon eller forutsigbarhet i arbeidsoppgaver	69
Selvbestemmelse og fremtidig arbeidsdeltakelse	69
Yrkesambisjoner, forventninger og behov for trygghet	70
Å kunne velge mellom en fremtid innen ordinært eller tilrettelagt arbeid	71
Hva muliggjør og begrenser selvbestemmelse i arbeidslivet?	72
Referanser	74

Kapittel 5**Muligheter for arbeidsinkludering: perspektiver fra Island** . . . . . 77*Stefan C. Hardonk og Árdís K. Ingvarsdóttir*

Innledning	77
Å være en kompetent arbeider	79
Karriereforventninger og -muligheter	82
Betydningen av arbeid	83
Støtte gjennom Supported Employment	84
Støtte fra familie	86
Self-advocacy og støtte fra andre med samme funksjonsnedsettelse	87
Diskusjon	87
Referanser	89

DEL 3 OVERGANGER TIL ARBEID I ORDINÆRE VIRKSOMHETER

Kapittel 6**Sosial innovasjon i overgangen til arbeidslivet** . . . . . 93*Ketil Eide, Monika Knudsen Gullstlett og Hans A. Hauge*

Lave forventninger og selvpoppfyllende profetier – en sosial innovasjonsutfordring	93
Sosialt entreprenørskap og «Helt med!» som sosial virksomhet	95
Sosial anerkjennelse som analytisk perspektiv	96
Forskningsmetodisk tilnærming	97
«Normale» forventninger som forutsetning for likeverdig deltakelse i arbeidslivet	98
Arbeidsgiveres bekymring og begeistring	100
Diskusjon: Forutsetninger for anerkjennelse i overgangen til arbeidslivet	101
Referanser	103

Kapittel 7**Å jobbe både i skjermet og ordinær virksomhet via VTA** . . . . . 105*Hege Gjertsen*

Innledning	105
Metode og datagrunnlag	106
Hva kan fremme og hemme suksess med økt arbeidsinkludering via VTA-tiltaket?	107
Strukturelle forhold	107
Kulturelle forhold – normer og holdninger	108
Sosiale forhold	111
Kjennetegn ved den nye praksisen i VTA-tiltaket forstått som sosial innovasjon	112
Avsluttende diskusjon	114
Referanser	116

Kapittel 8**Transport og arbeidsinkludering** ..... 117*Elin Thygesen, Mugula Chris Safari og Sofie Wass*

Introduksjon 117

Metode og datainnsamling 118

Resultat 120

Betydningen av transport for arbeidsinkludering 120

Konkrete utfordringer knyttet til transport 121

Diskusjon 122

Konklusjon 125

Referanser 126

Kapittel 9**Utviklingshemmede ansatte i ordinære bedrifter – en studie****av sju bedrifters inkluderingsarbeid** ..... 129*Thomas Owren*

Innledning 129

Tilrettelegging i likestillingsperspektiv 130

Kunnskapsstatus 131

Metodisk tilnærming 131

Funn og diskusjon 133

Å utforme et tilpasset oppgavesett 133

Å utforme tilpasset oppfølging 135

To grunntrekk: erfaringslæring og brikolasje 136

Konklusjon 138

Referanser 138

Kapittel 10**Arbeidsinkludering på sykehjem** ..... 140*Mariann Mustvedt*

Relasjonelle forholds betydning for arbeidsinkludering 140

Tidligere forskning om arbeidsinkludering for utviklingshemmede 142

Sensemaking og likeverdighet i dialog 142

Forskningsmetodisk tilnærming 143

Hvordan kan likeverd komme til uttrykk i arbeidssituasjonene? 144

Kollegarolle 145

En forutsigbar rolle 146

Rolleutvidelse 147

Konsekvenser for forståelser av og tilnærminger

til arbeidsinkludering 149

Referanser 150

Kapittel 11**Sosialt entreprenørskap for «normalisering» av utviklingshemmedes deltakelse i det ordinære arbeidslivet . . . . . 153***Hans A. Hauge*

«Normalisering» av personer med utviklingshemmings deltakelse i arbeidslivet?	153
«Helt med!» som sosial virksomhet	154
Lave forventninger, lav deltakelse, men muligheter for flere i arbeid	156
Forskningsmetodisk tilnærming	157
Arbeidsgiveres begrunnelser for å utvikle jobber til utviklingshemmede	158
Samarbeidsprosessen frem mot beslutning om å ansette	159
Rekruttering av ansatte og oppfølging på arbeidsstedet	160
«Helt med!» som erstatning for eller supplement til Nav	162
Referanser	163

Kapittel 12**Arbeidsgiveres holdninger til ansettelse av utviklingshemmede . . . . . 165***Stine Berre, Patrick Kermit og Lisbeth Kvam*

Innledning	165
Om arbeid, utviklingshemming og arbeidsgiveres holdninger	166
Data og metode	167
Arbeidsgivernes holdninger til inkludering av utviklingshemmede	170
Hvor åpne oppgir arbeidsgiverne selv å være?	171
Resultater fra vignetteksperiment	172
Ikke et åpent arbeidsliv – men med muligheter	174
Konklusjon	175
Referanser	176
Vedlegg: Resultater fra regresjonsanalyser	178

Kapittel 13**Arbeidsinkludering for utviklingshemmede i lys av den norske arbeidslivsmodellen . . . . . 179***Hans A. Hauge*

Hvorfor videreføres ekskludering av utviklingshemmede fra arbeidsmarkedet?	179
En arbeidslivs- og velferdsmodell som begeistrer og begrenser	181
Institusjonalisert samarbeid, og (sosial) innovasjon	182
Institusjonalisering av lave forventninger til utviklingshemmede	182
Betydningen av samarbeid med andre – sosial innovasjon	185
Diskusjon: På vei mot arbeidsinkludering for utviklingshemmede?	188
Referanser	190

Kapittel 14	
Arbeidsinkludering, sosial innovasjon og selvbestemmelse	193
<i>Hege Gjertsen, Line Melbøe og Hans A. Hauge</i>	
Arbeid for alle?	193
Arbeid og normalisering	195
Nødvendige tiltak for økt arbeidsinkludering	196
Sosial innovasjon og selvbestemmelse	197
Nye tanker om arbeid og arbeidsinkludering	199
Referanser	200
Forfatteroversikt	202
Stikkord	204